

KOZMADOMBJA

Kozmadombja

TELEPÜLÉSKÉPIARCULATIKÉZIKÖNYV

2018. 03. 22.

7/2018.(III.22.) számú határozattal elfogadva

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés
2. Kozmadombja bemutatása
 általános településkép, településkarakter
3. Örökségünk
 a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők
4. Településképi szempontból meghatározó területek Kozmadombján
 eltérő karakterű területek lehatárolása, a településképi, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával
 Átalakuló, új településrész
 Beépítésre nem szánt terület
5. Építészeti útmutató
 Telepítés
 Magasság
 Tetőhajlásszög
 Tetőforma
 Szín
 Terepalakítás
 Kerítések
 Ajtók, ablakok
 Tornácok
 Homlokzatképzés, anyaghasználat
 Részletek
 Kertek
 Utcák, terek
6. Példák épületek, épített részletek
7. Példák sajátos építményfajták
 sajátos építményfajták, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezések

BEVEZETÉS

1

Jelen kézikönyv létrejöttének célja Kozmadombja község arculatának, megjelenésének bemutatása olyan ajánlásokkal kiegészítve, amelyek értő használattal alkalmas eszközei lehetnek a közterületek, épületek, zöldfelületek és általában a mindennapi környezetünk megújításának. Az arculati kézikönyv többek között ahhoz nyújt segítséget, hogy hagyományainkból építkezve együtt formálhassuk Kozmadombja község jövőbeni képét, megőrizve az eddigi eredményeket is.

Kozmadombja Zala vármegye térképén, az Alsólendvai járás legészakibb részén.

Kozmadombja Zala megye nyugati oldalán, a 86-os főút mellett, Lentitől északra 20 km-re, Zalalövőtől 10 km-re délre, a Göcsejben fekvő település. A 86-os főút menti belterülete délről Kálócfa községgel összeépült. Népessége 34 fő, a lakások száma 32.

A község területén a római kori Borostyánút húzódik, amelynek nyomvonala a mai 86-os főúttal egyezik meg. Három fő része: a Kámánszer, az Arany János utca és a belső falurész a Jókai utca.

A település felszíne dombos, termőtalaja agyagos, erősen kötött. A közigazgatási területe 763 ha.

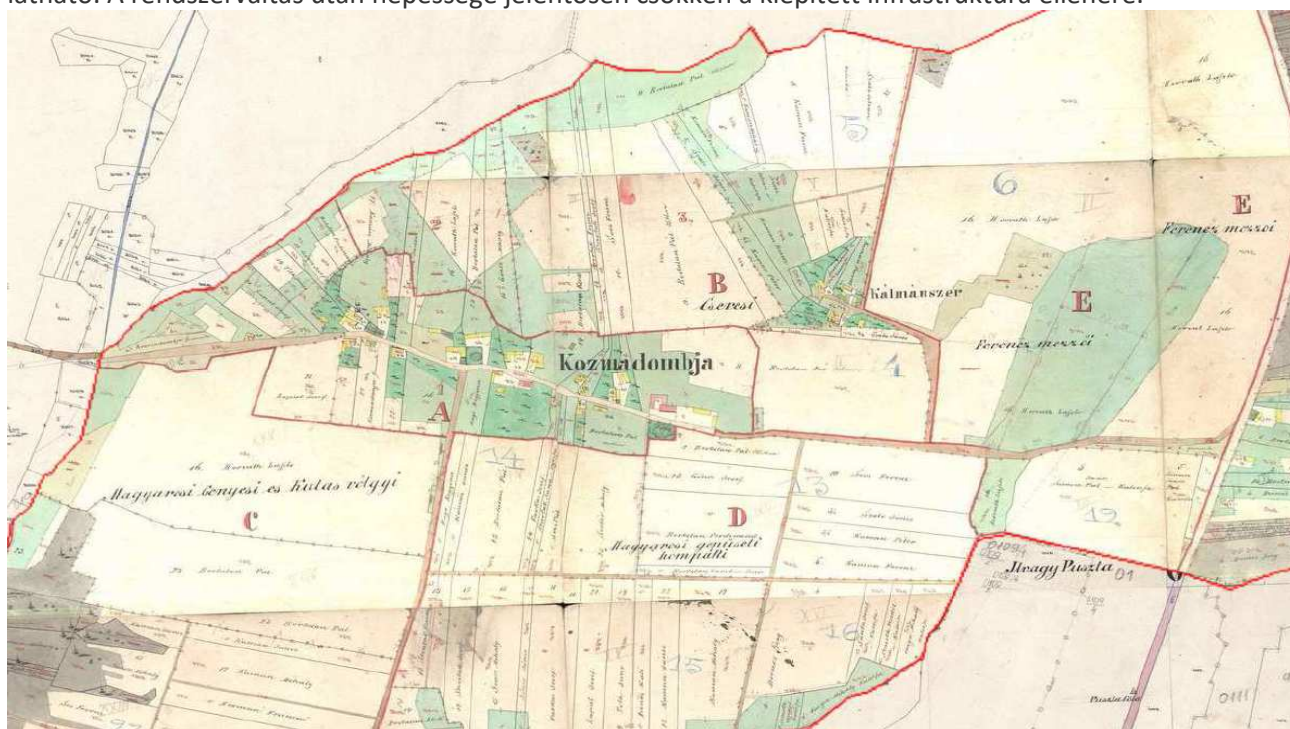
A középkori falu ennek a mai főút keleti oldalán a XII. században alakult ki. Régi helye Jáhompuszta volt, e névből alakult ki a Puszta - Kozmadombja elnevezés, s ezt használták a XX. századig, bár mai nevét már 1773-ban elnyerte.

Az Árpád - korban, 1199 -ben *Cosma et Damiani martirum* - ként említik. Mint bortermelő helyiséget 1334 -ben is feljegyzik, egyes kutatók szerint Jersének is említik, ennek tudunk Pál nevű papjáról. A falu egykori templomát ugyanis Szent Kozma és Szent Damján tiszteletére szentelték. Az 1426-ból eredő oklevél Zent - Gcozmadomjan, egy 1436-os pedig Zenth Cozmadamyan pusztaként említi. 1554- ben Irsay - Kozma - Damján plébániája a novai esperesi kerületben volt regisztrálva.

A Kanizsa elestét követő időben a török betörések gyakori útvonala erre vezetett. Kozmadombja temploma ezekben az időkben pusztult el a mintegy 100 családból álló faluval együtt.

A török dúlást követően az új település már a római út nyugati oldalán alakult ki. Földműves családok éltek itt, ma is ez a meghatározó tevékenységi forma. Az alsólendvai járásban sorolt kisközség 1935-ben 1316 kataszteri holdon 283 lakost számlált, akik a 13 református a 3 izraelita és egy evangélikus vallású kivételével a katolikus egyház hívei voltak. A II. világháborúban hét kozmadombjai lakos lelte halálát.

A település határában elpusztult település Jáhom volt. Első okleveles említése 1426-ból származik, amikor a Szentkozmadamjámnnal szomszédos Johan nevű birtokot említik. Valószínűleg ez a Kutasi család birtoka volt, tőlük került házasság révén a Csébi Pogányokhoz, akik az 1500-as évekig uralták. Ezután a Pernesziek kezén találjuk. A XVI. századi összeírásokban Kozmadombjával és Tompával fogták egybe. 1578-ban már teljesen pusztának mondják a források. Nem települt újjá, hanem benőtte az erdő. A község kataszteri térképe 1860-ból látható. A rendszerváltás után népessége jelentősen csökken a kiépített infrastruktúra ellenére.

Kozmadombja 1860-as kataszteri térképen.

ÖRÖKSÉGÜNK

a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők

3

Kozmadombján műemlék a szoknyás harangláb. Római katolikus fa harangláb, Jókai u. 25. , hrsz: 47. MTSZ: 6311. Műemléki környezete: 46; 47; 48; 4; 5; 6; 7/1 hrsz, Jókai utca 26/1 hrsz érintett szakaszának területére terjed ki. A Jókai Mór utca északi oldalán, szabadon áll a négyzet alaprajzú, szoknyás harangláb. Szoknyáját négy, a talpgerendák végére állított oszlop tartja. A torony törzsét két oszlop alkotja. A szoknya cserép-, a gúlasisak bádogfedésű. A szoknya alatti rész a jobb alsó képen még eredeti kialakításával - deszkaburkolattal - látható 1954-ben. Később cserépfedést kapott. Bejárata a D-i oldalon. Egy harang lakik benne. Épült 1922-ben. Népi műemlék. A harangláb mellett: kőfeszület Szűz Máriával, 1911. Javasoljuk az eredeti állapotának helyreállítását, a deszkafedés és deszkaburkolat pótlását.

Helyi egyedi védelem alatt áll az Arany János u. 10. hsz, 91/4 hrsz lakóház. A népies épület kődisállásos bejárattal került kialakításra a XX. század elején. A település lakóházai közül ez mutatja leginkább a korábbi épületek formavilágát.

TEMETŐ

A község temetője az Arany János utca és Jókai Mór utca sarkán van. Területe mintegy 5100 m². A temető felszerelt ravatalozóval, körülkerített. Bővítés nélkül is ellátja a feladatát a jövőben. Javasoltuk a temető mellett ültetési kötelezettséggel teljesítendő növényssáv telepítését nyugati oldalról. A ravatalozó harangtoronnyal és előtetővel került bővítésre.

A rendezett temető fényképei

A település igazgatási területe (vizsgálati terület) Zala megyében fekszik. Tájépföldrajzi szempontból (MTA FKI 1990-es kistájkezelési terv alapján) a Nyugat-Magyarországi-Peremvidék nagytájában, a Zalai-dombság közepén, Nyugat-Zalai-dombság részeként a Közép-Zalai-dombság (Göcsej) kistájában fekszik.

Domborzat

A Felső-Zala, a Kerka és a Válicka völgye által határolt, magasra kiemelt, eróziós-deráziós dombság jellemzi a kistáját. Domborzatilag a Vasi-Hegyhátra emlékeztet, de felszíne alacsonyabb és sokkal tagoltabb. A jobbára jégkorszaki vályoggal fedett, pannóniai alapzatú dombsági táj legmagasabb pontjait északi és keleti kordalékkúp-maradványos vízválasztó tetői (pl. Kandikó-hegy 304 m, Baki-hegy 298 m, Cigány-hegy 285 m) hordozzák. Átlagos magassága 240 m fszf. Dél-délnyugati irányban lejtősszerű felszínét az eróziós és deráziós völgyek sűrű hálózata lépcsőzetesen lehanyatló párhuzamos dombsorokra és keskeny aszimmetrikus völgyközi hátakra tagolta. Vízszintes és függőleges tagoltsága (az átlagos völgyűrség 5,7 km/km², az átlagos relatív relief 53m/km²) egyaránt jelentős.

Kozmadombja igazgatási területét a Kozma- és a Turdi-patak észak-déli irányba lefutó völgyei tagolják, amelyek között észak-déli irányba hosszan elnyúló völgyközi hát emelkedik ki. Ezen a háton alakult ki a település. A környékének domborzatát több magas és mélypont tagolja. Így a felszínmozgalmasság szempontjából morfológiája változatosnak tekinthető. A község átlagos tengerszint feletti magassága 220 m. A vizsgált terület legmagasabb pontja (245 m tszf.) az északkeleti határban, legalacsonyabb pontja (192 m tszf.) a Turdi-patak völgyében van.

Földtani adottságok

A mozgalmasságú táj energiahordozókban, mélységi hévizekben és építőanyag-ipari nyersanyagokban egyaránt gazdag. Energiahordozók közül említésre érdemes a nagylengyeli olajmező, a hahóti szénhidrogén-telep. A táj túlnyomó része 80°C-nál melegebb karsztvíz reménybeli területének minősül. 11 helyen 60-90°C-os, 3 helyen 35-60°C-os hévízfeltárás van. A helybeliek elmondása szerint a Kancs-hegyen is végeztek hévízfeltárást. A dombsági kistáj borító fiatal üledékes kőzetek közül a felsőpannóniai agyag a fedőjébe települt galciális vályoggal és a szoliflukciós vályogos, löszös üledékekkel együtt a durvakéreg-ipar jó minőségű nyersanyaga. A község igazgatási területén megkutatott és nyilvántartott ásványvagyon nincs.

Éghajlat

Mérsékelt hűvös – mérsékelt nedves éghajlatú, amelynek a déli része megközelíti a nedves éghajlati típust. A napsütés évi összege 1850-2000 óra között mozog. Az évi középhőmérséklet 9,5 °C körüli, a vegetációs időszak 15,5 °C. Április 15. és október 14. között mintegy 182-183 napon (fagymentes időszak) keresztül a napi középhőmérséklet meghaladja a 10 °C-ot. Az évi csapadékösszeg 750-800 mm, a déli részeken azonban kevessebb a 800 mm-t is meghaladja. A nyári félév csapadéklátása 450-460 mm. A téli időszak hótakarás napjainak száma 40 körül van, az átlagos hóvastagság 40 cm körüli. Az ariditási index 0,88-0,94. A leggyakoribb szélirányokat elsősorban a völgyek futása határozza meg. A kiemelkedő területeken az északi és jóval kisebb gyakorisággal a déli szélirány az uralkodó, az átlagos szélesség a szélvédettségétől függően 2,5 m/s.

A táj éghajlati és a domborzati adottsága elsősorban az erdő- és vadgazdálkodásnak valamint a turisztikának kedveznek.

Vízrajz

A kistáj északi nagyobb része a Zala jobbparti vízgyűjtője a Baki-Válicka völgyéig, déli része pedig a Csertán és az Alsó-Valickán át a Kerkához folyik. Kozmadombja a Kerka-patak vízgyűjtőterületének északi részén fekszik. A település igazgatási területét a Kozma-, a Turdi-patak és a Mihomi-ér szelik át. Sokkal több csapadék hullik a tájra, mint ami elpárolog, ezért jelentős vízfelesleg keletkezik.

Lf = 7 l/s.km²

Lt = 28 %

Vf = 150 mm.

A felszíni lefolyási viszonyok kiemelkedően jók, de ez a talajerózió szempontjából kifejezetten kedvezőtlen. Jelentős a vízfolyások vízhozam-ingadozása. Árvizek tavasszal és ősszel, kisvizek nyár végén gyakoriak. Az áradások gyorsan keletkeznek, de gyorsan le is vonulnak.

Talajvizet jobbra csak a völgyekben találhatunk 2-4 m közötti mélységben. A völgyközi hátság területén már sokkal kedvezőtlenebb a helyzet, mivel a talajvíz csak nagy mélységben érhető el. Kémiaiilag egységesen kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos jellegű. Közepes keménységű (15-25 nk°), szulfáttartalma is kevés (60 mg/l alatt). A rétegvíz-ellátottság jóval kedvezőbb. A 100 m-nél mélyebb pannon-pleisztocén rétegekből jó minőségű, bővízű kutak táplálkoznak. A rétegvizek mennyisége 1-1,5 l/s.km². Artézi kutak csaknem minden községben létesültek. Kozmadombja igazgatási területe érzékeny felszín alatti vízbázist nem érint.

Talajadottságok

A völgyekkel szabdaltságot kistáj periglaciális vályog és agyag talajképző kőzetén egyrészt pszeudoglejes barna erdőtalajok, másrészt – ahol ez az üledék karbonátos maradt – agyagbemosódásos barna erdőtalajok képződtek. Nyugatról kelet felé szabályos talajsorozat alakult ki. Nyugaton – így Kozmadombja területének nagy részén is – pszeudoglejes barna erdőtalaj borítja a felszínt. A bőséges csapadékhozam miatt fokozatosan érvényesül kedvezőtlen vízgazdálkodásuk. Rosszul vezeték a vizet, ezért gyakran pangóvíz alakul ki a talajban, ami oxigénmentes körülményeket eredményez. A redukció káros talajképződési folyamatokhoz vezet, rossz a tápanyag-gazdálkodásuk, savanyú a pH-juk, nehezen művelhetők. Termékenységük gyenge (VIII.). Többnyire erdőterületek (kb. 61 %).

A patak völgyek karbonátmentes allúviumán főként öntés réti talajok fordulnak elő. Ennek tulajdonságait az időszakos vízborítottság és a rendszeresen megismétlődő üledék-felhalmozódás szabja meg. Mechanikai összetételük vályog, vagy agyagos vályog. Termékenységük a humuszanyagok mennyiségétől függően alakul és a VI-VII. termékenységi kategóriák között váltakozik. Jelentős a rétek részaránya.

A meredek völgyoldalakon a felületi talajleöblítés is és a vonalas felárkolódás is jelentős talajpusztuláshoz vezet. Helyenként olyan nagy mértékű, hogy a talajképződésben az erózió válik uralkodóvá, amelynek következtében úgynevezett földes kopárak képződnek.

Növényzet

A kistáj növényföldrajzi tekintetben átmenetet képez két flóraidék között. Mind a Göcsej (Petovicum), mind az Alpokalja, a nyugat-dunántúli flóraidék (Praenoricum) nyugati peremén helyezkedik el összekötő kapocsként nyugati és déli flóraidékek ill. flóratartományok felé. A terület növénytakarójának kialakulásában számos tényező (pl. éghajlati, talajtani adottság) szerepet játszott, amelyeket az ember tájalakító tevékenysége tetézt be. A Drávától északra haladva egyre csökken a balkáni és a szubmediterrán, alpin-balkán fajok száma, keletről nyugat felé pedig egyre kevesebb a xerotherm, pusztai elem, ill. a pannon flóra bennszülött elemei is teljesen eltűnnek. Ezzel ellentétben egyre nagyobb teret foglalnak el a mezofil-higrofil fajok, azaz az atlanti-mediterrán, vagy a magas hegyvidékekről leereszkedő, ún. dealpin elemek.

A Zalai-dombvidéket zonális bükkösök (Vicio oroboidi-Fagetum) borítják, nyomokban még kapcsolat mutatható ki a nyugat-balkáni bükkösökkel. A göcseji dombok legelterjedtebb potenciális erdőtársulásai a gyertyános kocsánytalan tölgyesek (Quercus petraeae-Carpinetum). A déli kitettségekben kisebb foltokban cseres-kocsánytalan-tölgyesek (Quercetum petraeae-cerris) is megjelennek. A Göcsejre jellemző kavicsos dombhátságok jobbra összefüggő, lombszeges fenyvesek (Myrtilli-Pinetum, Pino-Quercetum) borítják. De találkozhatunk tiszta, elegyetlen erdei fenyves állományokkal is, amelyek főleg az egykori tölgyesek helyét foglalták el. A lepusztult, kilúgozott, sovány kavics talajokon nyírerdők fejlődtek ki, a völgyekben futó vízfolyásokat pedig fűzesek és tölgy-kőris-szil ligeterdők (Quercus-Ulmetum) kísérik, helyenként hegyi égerligetek (Alnetum glutinosae-incanae) is megfigyelhetők.

A vizsgált terület több, mint 50%-a erdőterület. A Turdi-pataktól keletre lévő rész szinte egészét erdő borítja. A környéki erdők, erdőszélek jellegzetes virágos növényei: pl. a Berki szellőrózsa, az Odvas Keltike, a Hagymaszagú kányaszombor, az Olocsáncsillaghúr, a Pettyegetett tüdőfű, az Indás ínfű, a Piros árvacsáln, a Szagos müge, az Orvosi salamonpecsét, a Vérrehulló fecskefű, a Fekete nádalytő, a Fehér mécsvirág, a Májusi gyöngyvirág, a Fodros gólyaorr, az Erdei gyömbérgyökér. Védett növények közül a területen nagy valószínűséggel megtalálható többek között az Ernyős körtike, az Egyvirágú körtike. A Kardlevelű madársisak, a Békaköty, a Kétlevelű sarkvirág, a Farkasboroszlán, a Keskenylevelű tüdőfű.

A patak völgyekben egyre inkább réteket, legelőket és szántókat találunk. Viszonylag háborítatlanok, amelynek következtében fajgazdag vegetáció maradhatott fenn. A lágyszárú társulások között meghatározóak a különféle magasságosok, az ecsetpázsitos kaszálórétek vagy sodbúzás mocsárrétek. A különféle kaszálórétek sok száz éves emberi beavatkozás hatására alakultak ki. Fennmaradásuk csak az évenkénti rendszeres kaszálás eredményeképpen biztosítható. E területek jellegzetes növénye a környéken pl. a Mezei szarkaláb, a Csörgő kakascímer, a különböző boglárka fajok (Vetési, Kúszó, Réti), a Festő zsoltina, a Vadrezeda, az Őszi vérfű, a Vörös here, a Gyepübükköny, a Réti füzény, a Farkaskutyatej, a Réti kakukkszegfű, a Perzsa veronika, a Terebélyes harangvirág, a Réti margitvirág, az Őszi kikerics. Védett növények közül előfordulhat pl. az Agárkosbor, a Hússzínű ujjaskosbor, a Sömörös kosbor, a Kapcsos korpafű.

A vizsgált terület kb. 40%-a mezőgazdasági művelés alatt áll. A szántókon elsősorban őszi búzát, zabot, kukoricát, tritikálét termesztenek.

Kozmadombja szántó és erdős területe

Állatvilág

A táj faunisztikai feltárása még várat magára. Általánosságban elmondható, hogy a Nyugat- és Dél-Dunántúl állatvilágának vegyes képét mutatja. Jellegzetes mozaikossága, a mély, nedves, párás völgyekben és a viszonylag száraz, kavicsos dombhátakon található élőhelyek közötti kontraszt. A fauna fajösszetételében még jelentkezik a nyugat-balkáni (illír) hatás, az atlanti-mediterrán és az alpi faunaelemek jelenléte azonban sokkal meghatározóbb.

A terület egyik meghatározó erdőtípusa a telepített elegyetlen erdei fenyves valamint az őshonos elegyes erdei fenyves. Míg az előbbiek inkább a széles tűrőképességű fajok élőhelye, addig az utóbbira a rovarfauna gazdagsága a jellemző. Az erdőfenyő kiterjedt állományai miatt a tűleveleiken élő nagylepkefajok száma viszonylag magas. A hártványászárnyúak között is számos fenyőspecialista található: erdőfenyő-szövőgarázs, kékestű szövő-darázs, óriási-fadarázs gyakori kártevők. A különféle fenyőormányos fajok szintén jellegzetes

kártevőik. A tölgy után az erdei fenyő az, amelyben a legtöbb díszbogár faj lárvája fejlődik. A cincérek közül is sok fenyőhöz kötődő faj él a területen.

A bükkösök rovarfaunáját alapvetően a lombkorona teljes záródása határozza meg: napfényigényes rovarok szinte teljesen hiányoznak, vagy csak lombfakadás előtt vannak jelen. A bükkösök másik jellemzője a lassan lebomló, néhol vastag rétegben felhalmozódó, örökkön nyirkos bükkavar. Ez a közeg ideális a csigaközösségek számára (nem a házas csigáknak). A nedves környezetben a nagytestű futóbogarak is magas egyedszámban fordulnak elő. A futrinkák (bőr-, rezes, ligeti) mindenfelé gyakoriak.

A gyertyános-tölgyesek rovarfaunája is igen gazdag. Magas egyedszámban fordul elő a gyapjaslepke, a gyűrűspille. A korhadó tölgytuskókban fejlődik a szarvasbogár, de mellett számos díszbogár, cincérfaj is számára is megfelelő élőhely.

Az ecsetpázsitos kaszálórétek a nappali lepkék (színtjászó-, sáfrány-, árvácska gyöngyház-, ökörszemlepkék) fontos táplálékforrása.

A kistáj vízfolyásai értékes vízi rovarvilággal rendelkeznek. Ezek a vizek Európa-szerte megritkult vagy kipusztult kérész-, álkérész és szitakötőfajoknak ad otthont. Több védett kérész- és szitakötőfaj lehetséges élőhelyei. A vízfolyások halfaunáját eddig még nem vizsgálták. A Mura vízgyűjtőjén folytatott, illetve a Kerkát is érintő kutatások alapján számos faj előfordulása feltételezhető: pl. csuka, dévérkeszeg, szélhajtó küsz, rózsás márna, fenékjáró küllő.

A herpeto-faunáról is szórványos adatok találhatók. Valószínűsíthető, hogy a hazai fauna jellegzetes fajai itt is megtalálhatók: sárgahasú unka, gyepi béka, mocsári teknős.

A Göcsej madárvilágát szisztematikusan még nem dolgozták fel, itt is csak néhány adat áll rendelkezésre. Összességében a Nyugat-Dunántúl jellegzetességét mutatja. A madárvilág szempontjából meghatározó a vidék nagyfokú erdősültsége, a fenyvesek nagy kiterjedése, a rétekkel, kaszálókkel feldarabolt üde gyertyános-tölgyesek mozaikfoltjai, az öreg, gyakran felhagyott gyümölcsösök, valamint a külterjes gazdálkodási módok fennmaradása. A fehér gólya fészkelőhelyét szinte már kizárólag települések közelében választja ki. A Kerka völgyében fészkel a fekete gólya. A vizek mentén gyakran fordul elő tőkés réce. A ragadozó madarak közül a Göcsejre jellemző a darázsölyv. A sík- és dombvidéki mezőgazdasági táj jellegzetes madara a fűrészt, a fűrészt, amelyek tarlókon, parlagon hagyott szántókon fészkelnek. A magasfűvű rétek fokozottan védett madara a haris. A gyöngybagoly állománya napjakra visszaszorult. A kuviknak öreg gyümölcsösök, idős fákkal tarkított fás legelő, kaszálók adnak megfelelő élőhelyet. A víz fölé benyúló fákkal szegélyezett, kishalakban és vízi rovarokban gazdag vizek a jégmadár számára kiváló táplálkozóhelye. Szárazabb bozótos területek gyakori költőmadara pl. a cigánycsuk.

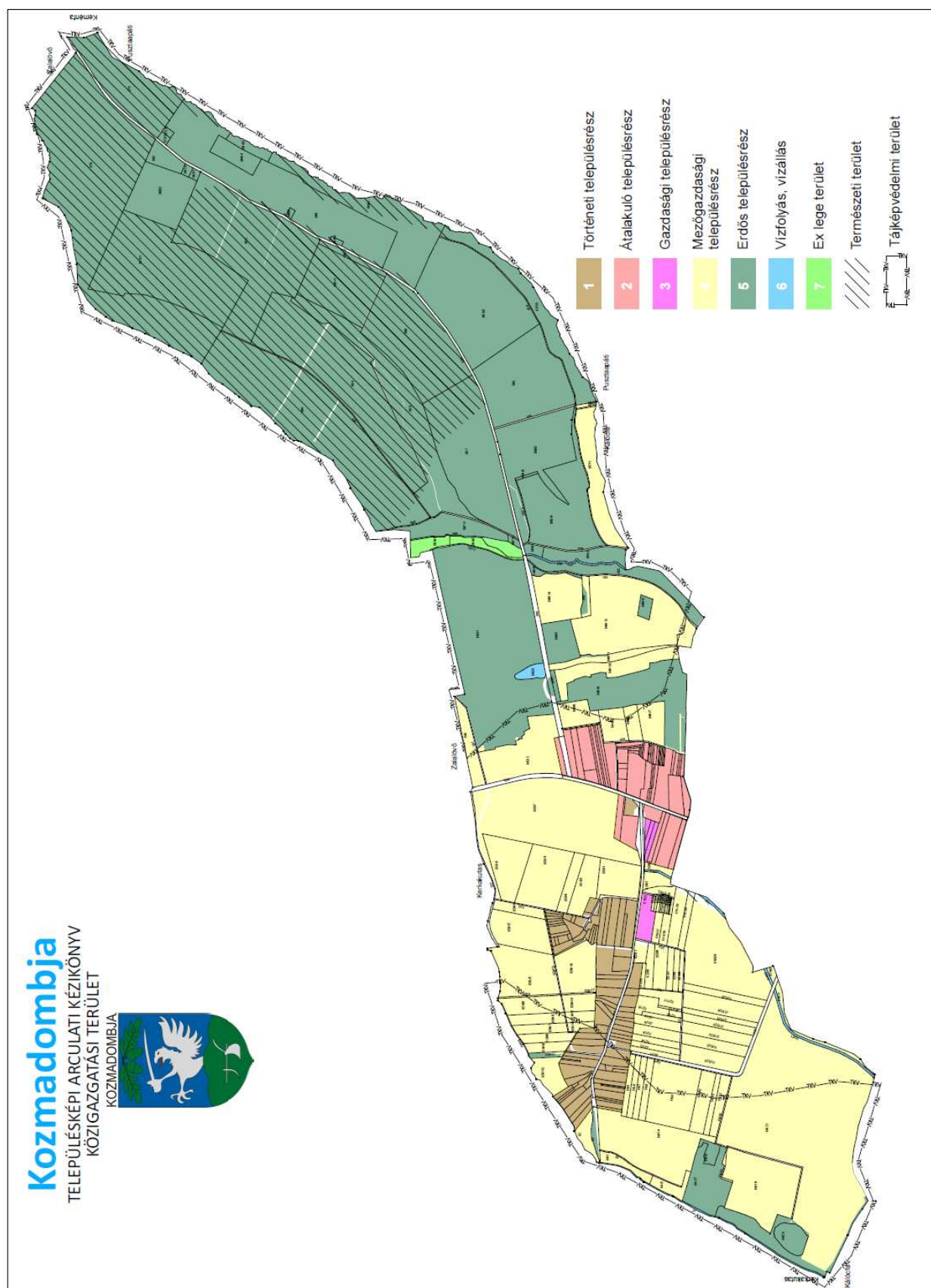
A göcseji vizek kiemelkedő értékű emlősfaja a vidra. A morotvákban, dús növényzettel kísért patakok mentén mindenütt gyakori a pénzmapatkány, a kősapocok, vízicickány. Említésre érdemes a csalitjáró pocok, a törpe egér és a hermelin. Az erdőkben előfordul a borz, nyuszt, az erdei pocok, a különféle erdei egerek. A rókának mindenfelé túlnépesedett állományai élnek hasonlóan a vaddisznóhoz. Jellegzetes még a gímszarvas.

A községben egyedi hatósági határozattal lehatárolásra váró ex-lege láp területek: 098 hrsz, 098/1 hrsz, 099/1; 099/2 hrsz.

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

4

eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZ

A község a török időköt követően a mai 86-os főúttól nyugatra települt újjá. A mai Jókai Mór utca a történeti településrészt öleli fel. A beépítés jellege ma is szórványos maradt. A népesség csökkenés hatására a Jókai utcában egyre több elhagyott lakóházat találni. Az ősi falurésszel szemben a 86-os főút mellett kialakult településrészt vált az építkezések célpontjává, később pedig az elvándorlási folyamat gyorsította ezt. A Jókai utcában találjuk az önkormányzati épületet (lásd bal alsó kép).

A beépítési mód szabadonálló és oldalhatárosan álló. Jellemző a félig kerített udvar, az „L” alakú elrendezés, a beforduló gazdasági épületek rendje. Egységes utcaképről a szeres beépítési jelleg miatt nem beszélhetünk. Az egyes épületcsoportok esetében a kontyolt tető és az egyszerű nyeregtető is ugyanúgy elfogadott. A beépítésekre a földszintes beépítések jellemzőek, javasoljuk a rendelkezésre álló nagy telkek miatt ezt a hagyományt követni. A gazdasági épületek elhelyezésénél pedig az udvart lezáró, „L” alakban beforduló épületek a jellemzőek. A színvilágot tekintve a világos színek dominálnak fehér, és a sárga, földszínek világos árnyalatai.

Jókai utca jellemző beépítései

ÁTALAKULÓ TELEPÜLÉSRÉSZ

A 86-os főút mellett kialakult Arany János utca beépítése a XX. század elején vette kezdetét, majd az 1960-as évektől gyorsult fel. A terület azonban ma is jelentős számban tartalmaz foghíj telkeket. A beépítésére a sáttetős házak a legjellemzőbbek. Jellemző tetőforma még az utcával párhuzamos gerincű kontyolt tetőforma. A magasságokat tekintve az épületek földszintesek. Az utcaképi illeszkedés érdekében a kontyolt tetőforma alkalmazását javasoljuk. A magasságok tekintetében – kihasználva a nagy telekméretet a földszintes kialakítás javasolt. Magasépületek mellett javasolt az utcaképi átmenet érdekében tetőtér beépítés, vagy illeszkedőbb homlokzati magasság, nem alacsony hajlásszögű tetőforma alkalmazása is. Általában javasolt a magastetős kialakítás megtartása.

Arany János utca utcaképei.

GAZDASÁGI TERÜLET

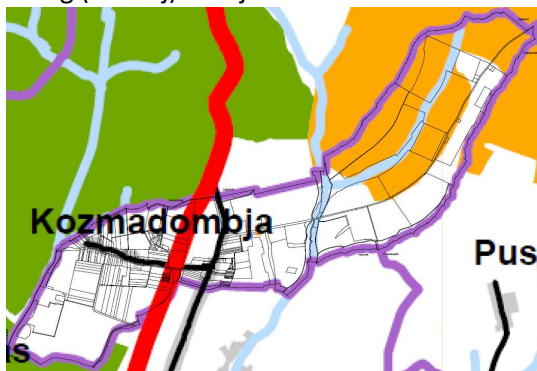
A településen egy 015 hrsz területen volt korábban a major. Az területen később faipari vállalkozás alakult, majd bezárásra került. A jövőbeni hasznosításhoz a telep körül kialakult fásítás megtartása javasolt.

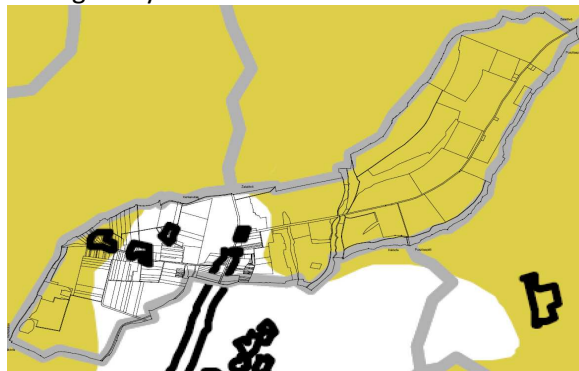
015 hrsz major beépítése.

BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLETEK

A település igazgatási területe Zala megyében fekszik. Tájföldrajzi szempontból a Nyugat-Magyarországi-Peremvidék nagytájban, a Zalai-dombvidék középtájban, Nyugat-Zalai-dombság részként a Közép-Zalai-dombság (Göcsej) kistájban fekszik. A természeti területek ökológia folyosó övezetéhez tartoznak.

Ökológia hálózat övezete

Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezete

Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területen toronyszerű építmény kilátó kivételével, hírközlési adótorony, szélérőmű elhelyezése nem javasolt.

Mezőgazdasági területek

Az igazgatási terület 37%-a áll mezőgazdasági művelés alatt. A mezőgazdasági területek nagy része a Turdipataktól nyugatra a dombháti részekben található. Többségében összefüggő, nagytáblás szántók alkotják helyenként kisebb gyepterületekkel tarkítva.

A mezőgazdasági területek általában gyenge minőségűek (8,1 AK átlag). Az éghajlat a mérsékelt hőigényű és a vízigényes kultúráknak kedvez. A domborzati adottságok nem kedveznek a szántóföldi művelésnek. Sok erózióra hajlamos lejtő található, ahol a talajleemosódás veszélye igen nagy. Ennek ellenére a szántó művelési ág az uralkodó (a mezőgazdasági területek 85%-át alkotja). A gyeptárolkodású területek kisebb részarányt képviselnek (az igazgatási terület 5%-át képezik, a mezőgazdasági területek 14%-át). Szőlő, gyümölcsös nagyon kis területi hányadot képez (a mezőgazdasági területek 1%-át sem teszik ki).

A kicsiny külterület miatt beépítés korlátozottan lehetséges. A tájképhez való illeszkedés érdekében új beépítés esetén az épületek, építmények fásítását javasoljuk.

Erdőterületek

A település igazgatási területének középső és északkeleti részét összefüggő erdőfolt borítja. Az erdőgazdálkodás alatt álló területek az igazgatási terület 52%-át alkotják. Ez többszöröse az országos átlagnak. Az erdőterületek általában üzemtervezettek, elsődleges rendeltetésük szerint gazdasági erdők túlnyomóan vegyes állományúak (gyertyános kocsánytalan tölgyesek, lombolegyes fenyvesek, tölgy-kőris-szil ligeterdők). A legnagyobb erdőgazdálkodó a térségben a Zalaerdő Rt. (Lenti Erdészet). A gazdasági rendeltetés fenntartása a cél.

Az erdőterület nagyrésze az országos ökológiai hálózat és a tájképvédelmi terület részét képezi.

Kozmadombja külterületének északi része

A beépítésre nem szánt területeken, összekötő utak lakott területi szakaszán kívül reklámfelület elhelyezésére szolgáló önálló építmény, felszíni elektromos hálózati vagy hírközlési elem vagy építmény elhelyezése nem ajánlott. Gondoljunk az éjszakai fényszennyezésre is, a világítás kialakítása során csak lefelé világító megoldásokat alkalmazzunk.

A tájképvédelmi jelentőségű területeken reklámfelület elhelyezésére szolgáló önálló építmény, felszíni új elektromos hálózati, felszíni új hírközlési elem vagy építmény elhelyezése nem ajánlott. A kertek kivételével kerítések csak vadvédelmi célból létesíthetők. A terepadottságokat változatlanul célszerű figyelembe venni.

Arra a kérdésre, mitől szép egy lakóház, nem lehet egy mondatban válaszolni. Ebben a fejezetben nem szeretnénk egyoldalúan állást foglalni, leszűkíteni a lehetőségeket.

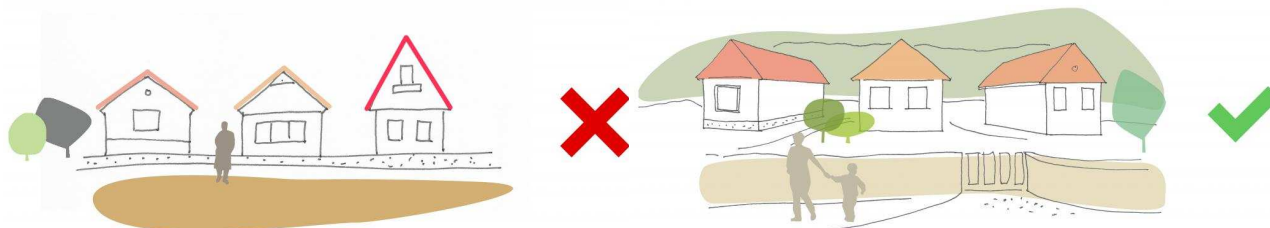
MAGASSÁG

Az egységes utcakép szempontjából fontos, hogy az egymással összeépített, vagy egymáshoz közel álló épületek homlokzati párkány magassága közel azonos legyen.

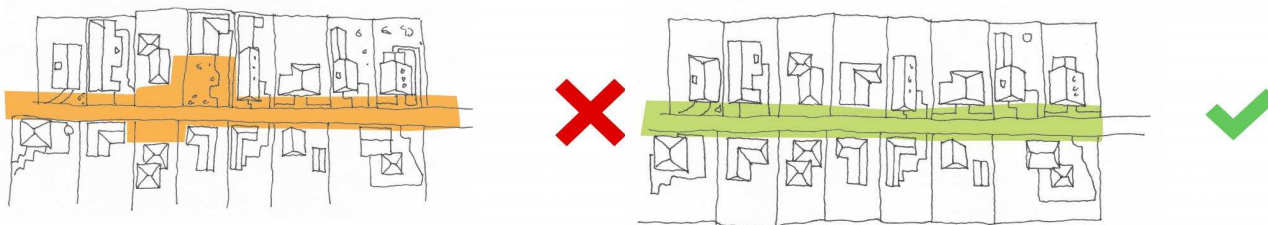
TETŐHAJLÁSSZÖG

Zavaró, ha az egyes utcákra, utcaszakaszokra, szomszédos épületekre jellemző tetőformáktól, vagy sűrűn beépített utcasorban a szomszédos épületek tetőhajlásszöge eltérő.

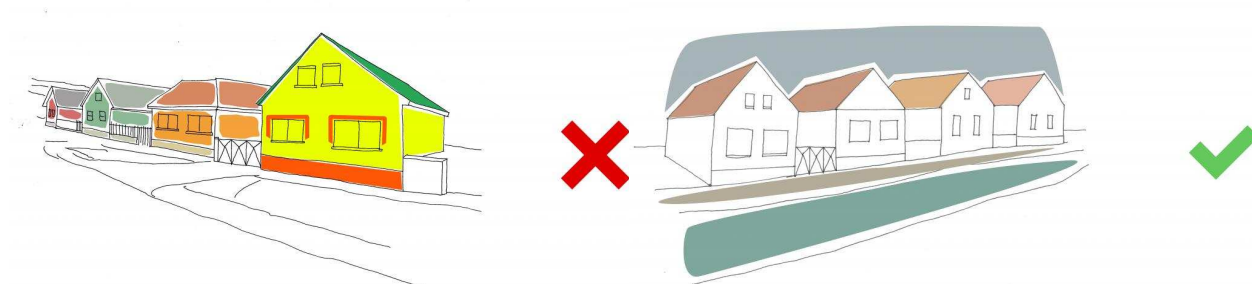
TELEPÍTÉS

Az egy utcasorban álló épületek esetében egységes módon kell az előkertet kialakítani. Az épületeket fő tömegükben az utcára jellemző módon javasolt elhelyezni, hogy az utcaképet alkotó homlokzatok egységes településképet eredményezhessenek.

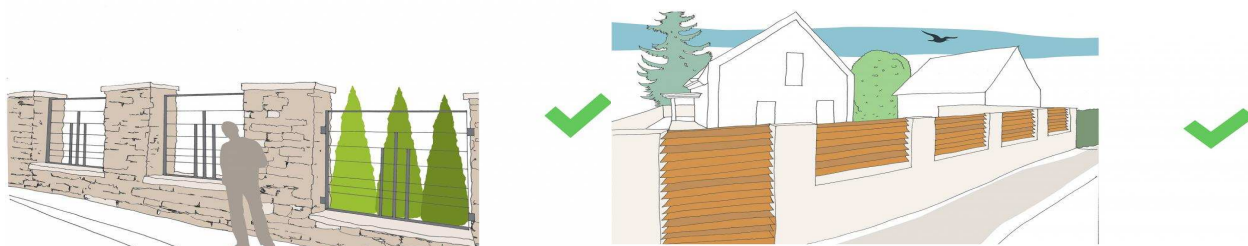
SZÍNEK

Kerüljük a harsány és a környezet, környező épületek színvilágától idegen színek használatát.

KERÍTÉS

Kozmadombján a lakóterületek körül a drótkerítés a jellemző. Javasoljuk, hogy új kerítés építése során elsődlegesen áttört kerítés létesüljön. A pillér és a lábazati falazat anyagának jó választás lehet a tégl, a kő és kitöltő elemként a fa, fém szolgál jól. A tégl vagy esetlegesen új kőkerítések egykor is ma is kortalanok és ugyanúgy alakíthatók akár modernebb hatást kölcsönző látszó fuga nélküli kivitelben is.

ABLAKOK

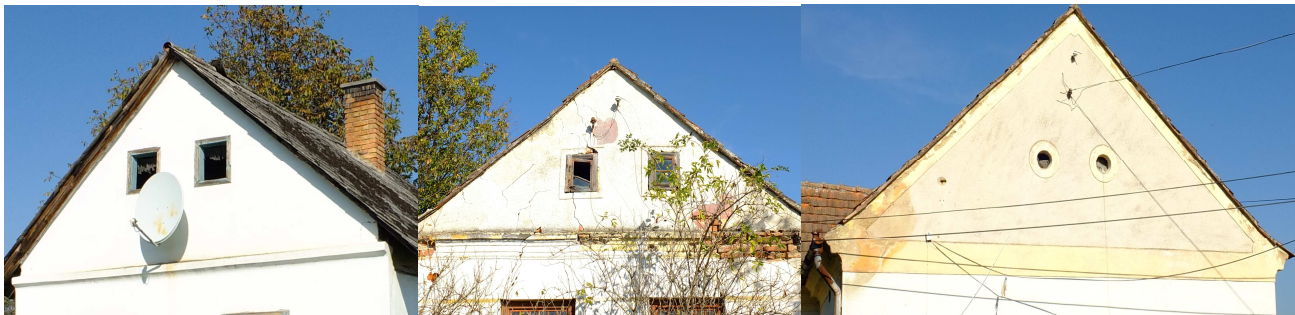
Az épületek megjelenését és hangulatát a nyílászárók nagyban befolyásolják. Kozmadombján az amúgy is kevés lakóépületből alig találunk egyedi megoldásra példát, mivel a régi épületek jelentős számban elbontásra vagy átalakításra kerültek. Az Arany János utca 8. sz. épület helyileg védett, javasoljuk nyílásait megtartani, esetleges cseréjük esetén az új nyílászáróknál alkalmazni, osztási arányát, a zsalus kivitelt megtartani. Javasoljuk a zsalus árnyékolás alkalmazását, amelyek új épületek esetén is továbbvihető hagyományai lehetne a településnek.

Példa népies ablakokra.

HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT

Kozmadombján a kialakult beépítések elsődlegesen vakoltak. A lakóházak homlokzata egyszerű ablakkeretezésű, vagy egyszerű tagolt homlokzatúak. Az új építések esetén is általánosan elfogadott az egyszerű, letisztult formák alkalmazása, legfeljebb egyszerű homlokzat díszek vagy keretezések alkalmazása. Régi oromfalas házak esetében láthatunk példát fa és vakolt oromfal kialakítására. A helyi fa, mint természetes anyag könnyen elérhető és modern megjelenést is nyújthat új épületeknél is. Alkalmazása a mainál szélesebb körben javasolt.

Példa oromfalak kialakítására. Két padlásszellőző nyílással, egyszerű keretezéssel, vakolt felületekkel.

TORNÁCOK, KÓDIS

Kozmadombján a téglafalazatú kódisállásos bejáratra találunk példát. Vélhetően több épületnél is eredetileg ilyen készült, aztán az idők folyamán azt befalazták, és a lakásbővítményeként hasznosítják. A községben a fa oszlopos tornácra, fa mellvéddel is találunk példát. Régi és új példa is található erre. Javasoljuk ennek a hagyománynak a megtartását és új építéseknel alkalmazását.

GAZDASÁGI ÉPÜLETEK: PAJTÁK

Egyre fogyatkozó számú sajátos gazdasági épületei a községnek. A korábban az udvaron telekhatáron álltak, vagy keresztben zárt sorú jelleggel épültek, bekerítve az udvart. Ma már egyre kevesebb pajta maradt meg. A fényképeken látható pajtára, kamrára is példa. Felhasznált tartószerkezeti anyagaik a téglák és a fa. Megtartásra és hasznosításra javasoljuk őket.

KERTEK

A településképhez a beépítéseken túl a kertek is hozzátartoznak. Az állattartás visszaszorulásával a lakótelkek esetében a gyepes udvarok, és a díszkertek kerültek előtérbe. A jól megválasztott növénytelepítés és gyepfelületek esetén is a kert öntözést igényel. A meglévő kerekcsutak jól szolgálhatnak most is. Megjelenésében javasoljuk úgy kialakítani a kutat, hogy az udvarral és az épülettel harmóniában legyen a színvilág és anyaghasználat tekintetében is.

Példák kerekcsutakra.

A lakóterületeken a dísz és konyhakertek együttesen vannak jelen. Szívesen ültetnek koordonos szőlőt is, természetnek zöldségeket. Ezek helye az udvar, vagy hátsókert.

Szőlőlugas és konyhakert fényképei.

RÉSZLETEK

Kozmadombján a fa teraszok kialakítása során az egyszerű forma és egyszerű minták felhasználását követték. Ugyanígy tettek a 2011-ben megépült pajtaszínház esetében is, ahol jól ötvözték a községre jellemző épülettömeget és a fa egyszerűségét és mégis népies megjelenését (alsó kép).

Terasz faburkolatok részletei.

Új pajtaszínház fa oromzata.

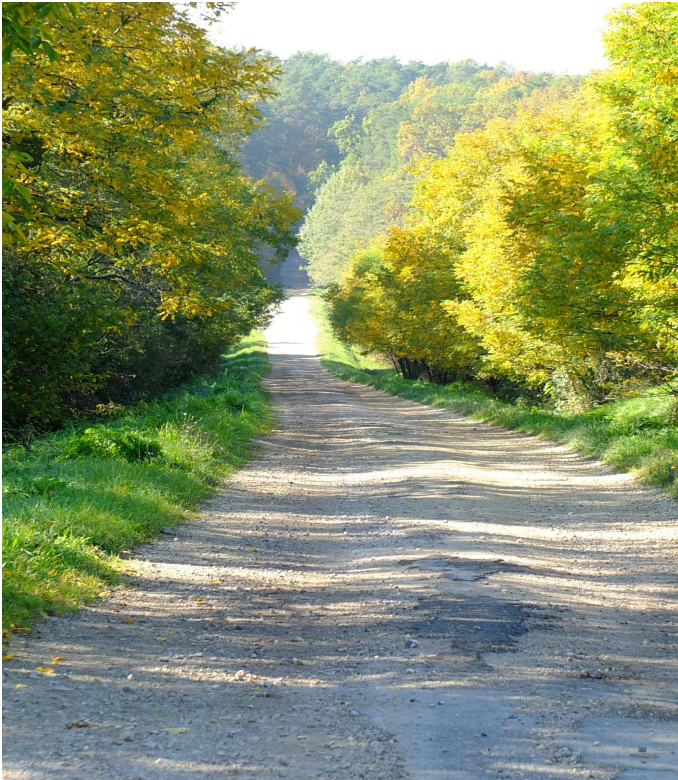
UTCÁK, TEREK

közterületek településképi útmutatója

Az Arany János utca a 86-os főút igényei szerinti útkialakítás van, amely a közelmúltban került felújításra. A gyepes árkok mellett az autóbuszöblök, a forgalomcsillapító szigetek környezet kiemelt szegélyes kialakítást kapott. Az autóbuszöblök fa buszvárót kaptak. Az utcára nem jellemző a faállomány, fasorok, vagy virágosítás. Javasoljuk, hogy a közművekre és településképre is tekintettel ahol erre fizikailag lehetőség van, ott egyoldali, alacsony lombkoronájú fasorokat telepítsenek.

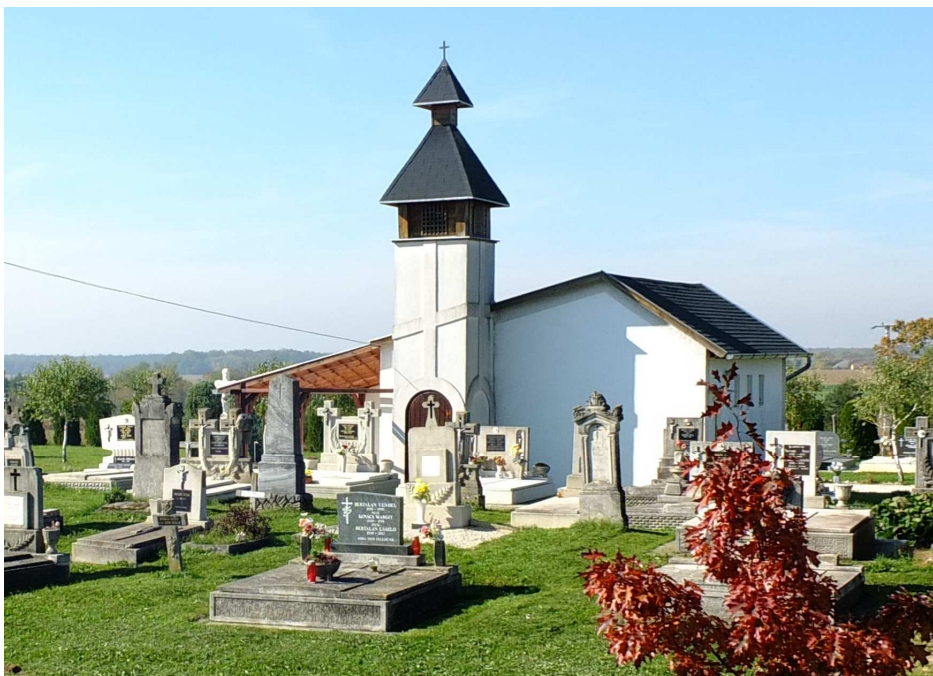
A történeti falurészen a külterület felé, illetve a temető utáni szakaszon találunk szép fasorokat. Másutt beépítés hiányában a fasor telepítésére nem volt igény. A padkák rendezése érdekében javasoljuk a szűk útkeresztszelvényekben a zárt csapadékvíz-elvezetés kialakítását és a felszabaduló területen parkoló, zöldfelület kialakítását, bővítését. Lehetőség szerint egyoldalon járda kerüljön kialakításra, vagy lakópihenő övezetként kerüljenek az utcák átépítésre biztosítva a forgalomcsillapítást. Új fasor telepítésénél szintén lombhullató, őshonos fafajok ültetése javasolt.

A Jókai utca kialakításai. A közművek függvényében fasor telepítése javasolt.

A 2011-ben megépült Községi tér, a pajtaszínház jó példa a tájegységre jellemző építészeti hagyományok ápolására és a helyi anyag a fa felhasználására.

A ravatalozó bővítésével létrejött temető kápolna jól használta fel a meglévő épület adottságait és egészítette ki harangtoronnyal azt, így kis kápolna jelleget adva az egyszerű ravatalozónak.

PÉLDÁK SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

sajátos építményfajták, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezések

7

Az utcaképhez a hirdetőtáblák, reklámfelületek, cégek is ugyanúgy hozzátartoznak, mint az épületek vagy a növényzet.

Cégér, cégtábla elhelyezésekor elengedhetetlen, hogy az alkalmazkodjon az épület jellemzőihez, anyaghasználatához, a helyben szokásos formavilághoz.

A külterületeken reklámhordozók elhelyezése nem indokolt, és nem javasolt. Újabb felszíni infrastruktúra- hálózatok elhelyezése nem javasolt, a meglévők jó karban tartása elegendő és szükséges.

El kell kerülni a hideg fehér fényű világítást, amely 500 nanométernél rövidebb hullámhosszúságú fényt tartalmaz: Ennek megfelelően 3000K alatti érték javasolt a kültéri világítás színhőmérsékletére.

A világítótestek ernyőzése olyan legyen, hogy a fényt oda irányítsa, ahol arra szükség van: Megfelelő ernyőzés esetén a kibocsátott fényt nem látjuk közvetlenül. A megfelelően irányított fény nem jut a gyalogosok, járművezetők szemébe, az épületek ablakai felé vagy éppen az égbolt irányába. A fényeknek – még a díszvilágítás esetén is – lefelé kell irányulniuk. Így például a talajszintbe épített fényvetőket, melyek felfelé sugároznak, el kell kerülni.

Az utcákat amennyire csak lehet egyenletesen, és amennyire csak lehet, alacsony intenzitással világítsuk meg: Vidéki utakon a $0,3 \text{ cd/m}^2$ fényssűrűség elegendő, amely kb. 4 lux megvilágítással elérhető. Ez az EU útvilágítási szabványoknak (EN13201) megfelelő legalacsonyabb útosztály. Az EU szabványok gyakran sokszor erősebb megvilágítást ajánlanak, mint ami jelenleg a legtöbb európai településen megvalósult. Igazítsák a kültéri világítást a tényleges használat idejéhez. Este 10 óra, vagy éjfél után jóval kevesebb fényre van szükség, ennek megfelelően az közvilágítás fénye csökkenthető. A megvilágítási szintek akár 50-80%-os csökkentése is lehetséges. A nem közcélú világítást teljesen ki kell kapcsolni, ha nincs arra közvetlen szükség. (Kép: példa információs táblákra.)

IMPRESSZUM

Kozmadombja Község Önkormányzata
8988 Kozmadombja, Jókai utca 25.

Tel.: +36 (92) 573 430

E-mail: korjegyzo@zalaszam.hu

Polgármester: Kámán János

Főépítész: Kutnyánszky László okl. építészmérnök

KÉSZÍTETTE: MODULOR Kft (9700 Szombathely, Szt. Flórián krt. 2.), Gergye Péter

Telefon: +3694/509-244

Email: modulor.gergye@t-online.hu

FOTÓ: Gergye Péter

Források:

Kozmadombja.hu

Örökségvédelmi hatástanulmány Kozmadombja

Kozmadombja településrendezési eszközei

Göcsej Múzeum fotótára

Kozmadombja, 2018. március 22.